

"RAVSHAN" DOSTONIDAGI MILLIY REALIYALARNI
IFODALOVCHI TERMINLAR

Abdiraimova Asila
Abdullayeva Yulduz
Ruziyeva Laylo
Islomova Shoxsanam

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabalari

Annotatsiya

Bizga ma'lumki, o'zbek adabiyoti o'ziga xos bo'lgan so'zlar va realiyalarni ichiga olgan boy til namunalari hisoblanadi. Ushbu maqolada o'zbek tiliga xos bo'lgan so'zlar boshqa tilda mavjud varianti bor yoki yo'qligi haqida keng tarzda ochib berilgan. Shuningdek, tilda mavjud barcha iboralar, so'zlar yig'indisi leksema deb atalib, uning so'z boyligiga hissa qo'shishi haqida aytib o'tilgan. Ushbu maqolada Xalq og'zaki ijodining turli xil o'zbek urf-odatlarini, an'analari, va o'zligini anglovchi birliklar haqida keng ochib berilgan. Umuman olganda, realiyalarni anglash va ularning asl lug'aviy ma'nosini bilish bu madaniyatlar va jamiyatlar orasidagi tushunmovchiliklarni ochib berishga qaratiladi.

Kalit so'zlar: realiya, etnografik realiya, til, leksik birliklar, geografik realiyalar, doston, bosh kiyimlari

Annotation

As we know, Uzbek literature is a rich example of a language that contains unique words and realities. In addition, it is mentioned that all phrases and words in the language are called lexemes and contribute to its vocabulary. -customs, traditions, and self-conscious units are widely revealed. In general, understanding realities and knowing their original lexical meaning is aimed at revealing misunderstandings between cultures and societies.

Key words: reality, ethnographic reality, language, lexical units, geographical realities, epic, headwear.

Kirish: Ma'lumki, til o'zgaruvchan tushuncha va u doim bir tarzda qolavermaydi. Jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy-ma'rifiy birliklarni o'rganish jarayoni tilning lug'aviy birliklarida namoyon bo'ladi.

Xususan, realiyalar bu madaniyatlarga tafovutlarni, ular o'rtasidagi farqlarni ochib berishda juda ham muhim o'rin tutadi. Va shu o'rinda realiya to'grisida ma'lum bir atama va fikrlar haqida ko'pgina olimlar va adabiyotshunoslar o'z fikrlarini berganlar, Jumaladan, S. Plaxonovlar realiya to'grisida: "Realiya-ma'lum bir hayotning turmush tarzi, yashash sharoiti haqida ma'lumot beruvchi til birligidir".

Kirish: Realia (ko‘plik ism) madaniyatga xos moddiy elementlar uchun so‘zlar va iboralardir. Realiya so‘zi o‘rta asr lotin tilidan olingan bo‘lib, u dastlab „haqiqiy narsalar“ degan ma‘noda, ya‘ni mavhum narsalardan farqli ravishda mavjud narsalarni anglatadi. Realiyani chuqur o‘rganishni birinchi bo‘lib amalga oshirgan bolgar tarjimonlari Vlahov va Florin so‘zning zamonaviy ma‘nosini yaratdilar. Ular shuni ko‘rsatadiki, realiya juda milliy ohangga ega bo‘lgani sababli, ular ko‘pincha tarjima uchun qiyinchilik tug‘diradi.[1] Realiyani terminologiya bilan chalkashtirib yubormaslik kerak: terminologiya - ilmiy adabiyotda ilmiy sohaga tegishli narsalarni belgilash uchun ishlatiladi va odatda juda aniq stilistik maqsadga xizmat qilish uchun faqat boshqa turdagi matnlarda qo‘llanadi.

1. Qalpoq-(224-bet)yupqa namatdan tepa tomoni uchli qilib tikilgan ustki bosh kiyimi', ' qalin matodan tikilgan bosh kiyimi'. U .. egniga brezent chakmon, boshiga oh namat h a l p o h kiygan (Hakim Nazir). Bunday bosh kiyimi dastlab namatdan konussimon shaklda tikilib, tepa uchi ancha baland ko‘tarilib turgan, odatda boshqa bosh kiyimi ustidan kiyilgan; keyin-chalik ma‘noda kengayish voqe bo‘lib, har qanday qalin bosh kiyimini anglati boshlagan. Bu so‘zning tarkibini asli qadimgi turkiy tildagi ' ko‘taril- ' ma‘nosini anglatgan qali— fe‘lidan —ba qo‘shimchasi bilan yasalgan otga kichraytirish ma‘nosini ifodalovchi -q qo‘ shimchasini qo‘shib hosil qilingan deb izohlash mumkin; keyinchalik ikkinchi bo‘g‘indagi tor unli ta-laffuz qilinmay qo‘igan, b undoshi p undoshiga, bi— . rinchi bo‘g‘indagi a unlisi ä unlisiga, q undoshi oldi —dagi a unlisi â unlisiga almashgan: (qali- + ba = qaliba) + q = qalibaq > qalbaq > qalpaq > qälpâq.

2. Yuzuk-(253-bet)uzuk ma'nosida qo'llanilgan dostonda.

3. Ena-(235-bet)-ona so'zi ma'nosida qo'llanilgan.Hozirgi kunda ham Surxondaryo va Qashqadaryo vohasining ayrim hududlarida saqlangan shevaga oid so'z.

4. Sho'-(244-bet)-o'sha degan ma'noni bildiradi ushbu dostonda.

5. Jo'n-(249-bet)-urushqoq bo'lmagan degan ma'noni bildiradi.

Shosupa-(244-bet)-Bu ot 'podsho' ma‘nosini anglatadigan sho oti bilan hovlida, bog‘da o‘tirish uchun sun‘iy ravishda hosil qilingan to‘rtburchak do‘nglik ma‘nosini anglatadigan arabcha sufa otidan tuzilgan bo‘lib, o‘zbek tiliga f tovushini p tovushiga

Ravshan dostoni Toshkent 2011-y p253

Ravshan dostoni Toshkent 2011-y p235

Ravshan dostoni Toshkent 2011-y p244

Ravshan dostoni Toshkent 2011-y p249

Ravshan dostoni Toshkent 2011-y p244

Ravshan dostoni Toshkent 2011-y p185

Ravshan dostoni Toshkent 2011-y p183

Ravshan dostoni Toshkent 2011-y p183

Ravshan dostoni Toshkent 2011-y p176

almashtirib olingan; hovli, bog' sahnida o'tirish uchun sun'iy ravishda hosil qilingan katta supa ma'nosini anglatadi. Bu ot shohsupa tarzida ham aytiladi.

Fotiha-(185-bet) o'qimoq 1) qur'onning qisqa suralaridan birini o'qib, marhumning ruhiga xudodan mehru shafqat, ezgulik tilamoq.

Sovchi-(183-bet) (Ayol sovchi) — qizning otasiga kuyov nomidan qizning qo'lini so'rab keladigan shaxs yoki ko'pincha o'z farzandlarini unashtirish to'g'risida bir-biri bilan kelishib oladigan ikki yoshning otasi.

Podachi-(183-bet) Bu ot o'zbek tilida 'yirik chorva mollarini boqadigan inson.

Mulla-(176-bet) (arab.) — O'rta Sharq, Markaziy Osiyo mamlakatlarida Madrasa ta'limini olgan shaxs. Kuchma ma'noda — bilimdon, dono, savodli, ilimli odam.

Zulf-(176-bet) 1) ayollarning ikki chakkasidan tushirib qo'yilgan soch tutami, jamalagi; 2) ayollarning ziynat buyumi; gajak kabi chakkaga taqiladi.

Motamxona-(185-bet) bu azali uy, ya'ni o'zbeklarda dafn marosimlarida ishlatiladigan atama hisoblanadi va u boshqa mamlakatlarda uchramaydigan so'z hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, Xalq og'zaki ijodidagi dostonlarda biz realiyalarning xilma-xil usullarini guvohi bo'lishimiz mumkin. Jumladan, ushbu "Ravshan" dostonidagi bu realiyalar o'zligimiz, o'zbek xalqining aynan shu millat, elatga xos bo'lgan tushunchalari bilan tanishamiz. Shuningdek, realiyalarni esa badiiy bo'yoqdor va asar mazmunini boyitishga xizmat qilgan desak mubolag'a bo'lmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1) Khalilov, A. - "O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy hayoti" (O'zbekistondagi ijtimoiy va siyosiy jarayonlar).
- 2) Tashkent, T. - "O'zbek adabiyoti va uning taraqqiyoti" (O'zbek adabiyotining rivoji).
- 3) Yuldashev, S. - "O'zbek etnografiyasi" (O'zbek xalqining urf-odatları va madaniyati).
- 4) Rahmonov, B. - "O'zbek san'ati tarixi" (O'zbek san'atining tarixi va rivoji).
- 5) Abdurahmonova, D. - "Milliy qadriyatlar va ularning ahamiyati" (O'zbek milliy qadriyatlari haqida).
- 6) Qosimova, N. - "Realialarning tahlili va ularning ahamiyati" (Toshkent: O'zbekiston nashrlari, 2021).
- 7) Salimov, M. - "O'zbek madaniyatidagi realiyalar" (Samarqand: Samarqand universiteti, 2020).
- 8) Yunusova, D. - "Til va realiyalar: O'zbek va jahon tajribasi" (Buxoro: Buxoro davlat universiteti, 2019).
- 9) Askarov, F. - "Realialarning tillarda ifodalanishi" (Toshkent: Ijtimoiy fanlar, 2022).
- 10) Mansurova, G. - "Madaniy realiyalar va ularning tahlili" (Toshkent: Sharq, 2023).